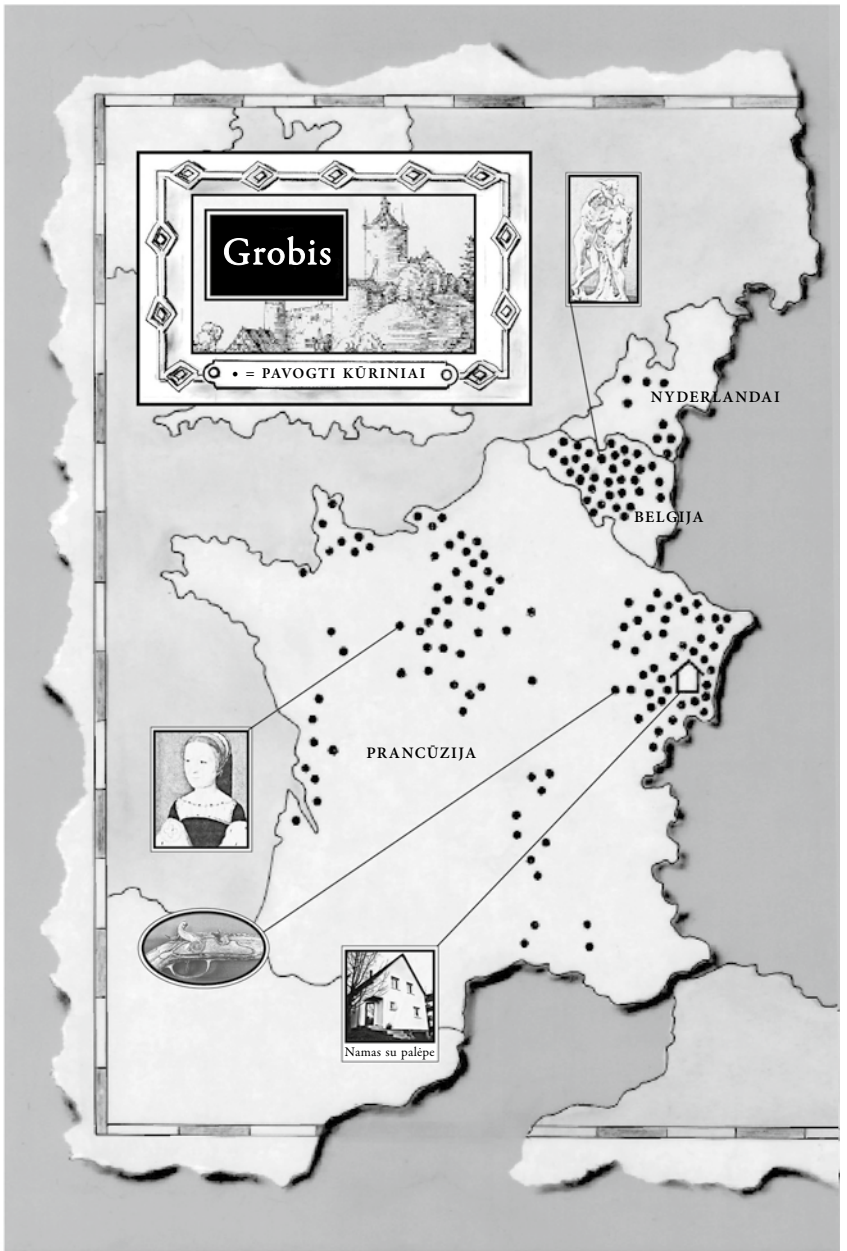

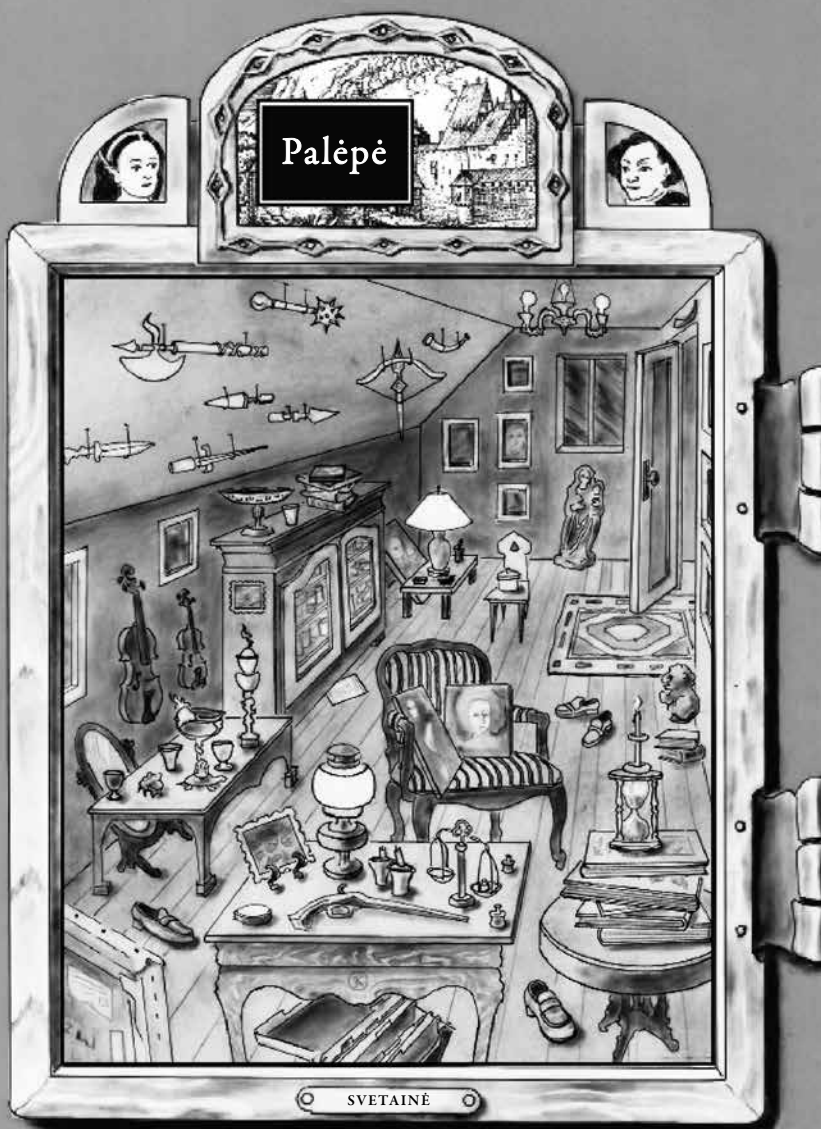
„Estetika aukščiau už etiką.“

OSCARAS WILDE'AS

Palépé

SVETAINE

MIEGAMASIS

1

Artėdamas prie muziejaus – medžioklei pasiruošta – Stéphane'as Breitwieseris spusteli savo draugės Annos-Catherinos Kleinklaus ranką, jiedu kartu žengia kasos link ir pasisveikina – miela porelė. Tuomet nusiperka po bilietą, sumoka grynaisiais ir keliauja į vidų.

Pietų metas – pats tas laikas vogti. Sekmadienis, Antverpenas šurmuliuoja, dabar 1997-ųjų vasaris. Porelė įsimaišo tarp Rubenso namą lankančių turistų – jie į paveikslus ir skulptūras baksnoja pirštais arba rodo kryptįdodami galvas. Anna-Catherina pasipuošusi skoningais „Chanel“ ir „Dior“ drabužėliais, pirktais dėvėtų rūbų parduotuvėje, o jai ant peties didelė „Yves Saint Laurent“ rankinė. Breitwieseris vilki nuo viršaus iki apačios susagstomus marškinukus, jie sukišti į stilingas kelnes, ant marškinukų – paltas, jis jam kiek per didelis, o kišenėje guli Šveicarijos kariuomenės peiliukas.

Rubenso namas – elegantiškas muziejus, įkurdintas pastate, kuriame septynioliktame amžiuje gyveno didysis flamandų dailininkas Peteris Paulas Rubensas. Porelė prasmunka pro svečių priėmimo kambarį, virtuvę ir valgomąjį, Breitwieseris stengiasi

įsiminti visas ten esančias duris ir stebi, kur stovi salių prižiūrėtojai. Galvoje nubraižo kelis maršrutus, jei prireiktų sprukti. Jų medžiojamas daiktas yra galinėje muziejaus dalyje – salėje pirmame aukšte, ten kabo žalvario kandeliabras, o langai siekia lubas, keli jų dabar pridengti langinėmis, kad vidudienio saulė nepakenktų meno kūriniams. Čia, ant raižiniais išpuoštos medinės spintelės, įtaisytas organinio stiklo gaubtas, jis pritvirtintas prie storoko pagrindo. Po gaubtu – Adomo ir Ievos skulptūrėlė iš dramblio kaulo.

Ją Breitwieseris pirmąsyk išvydo prieš kelias savaites, kai buvo atėjęs čia vienas tik apsižvalgyti. Išvydo ir pasijuto užkerėtas: prieš keturis šimtus metų išdrožtas kūrinys ir šiandien, sakytum, švyti iš vidaus – taip spindi tik dramblio kaulas, jo šviesoje Breitwieseris įžvelgia transcendenciją. Nuo tos dienos jis nebegalėjo skulptūros pamiršti: svajote svajoto apie ją, tad dabar sugrįžo į Rubenso namą su Anna-Catherina.

Visos apsaugos sistemos turi trūkumų. Iš organinio stiklo išlieto gaubto silpnoji vieta – ją jis pastebėjo per pirmąją apžiūrą – yra tvirtinimas: viršutinė dalis prie pagrindo prisukta viso labo dviem varžtais. Varžteliai ne bet kokie, tas tiesa, abu galinėje stendo dalyje, juos nelengva pasiekti, bet jie tik du. Muziejaus prižiūrėtojai irgi turi silpną vietą – jie žmonės, tad kartais užsimano pavalgyti. Breitwieseris spėjo pastebėti, kad kiekvienoje salėje beveik visą dieną budi tik po vieną prižiūrėtoją – sėdi ant kėdžių ir viską stebi. O per pietus jau kitaip, per pietus kėdės ištuštėja, nes prižiūrėtojai pasikeisdami valgo, o liekantieji muziejuje kykla iš savo vietų ir ima vaikštinėti po sales – pirmyn atgal, jų judėjimo greitį galima nuspėti.

Turistai nervina – jie nenuspėjami. Net vidudienį jų čia pernelyg gausu – vis šmižinėja aplink. Populiariausios salės tos, kur

kabo paties Rubenso paveiksiai. Jie per dideli – tykiai ramiai nenužiausi, be to, religinėmis temomis ir per rimti, tokie Breitwieseriui ne prie širdies. „Adomo ir Ievos“ salėje eksponuojami paties Rubenso sukaupiti meno kūriniai: Romos laikų marmuriniai filosofų biustai, terakotinė Heraklio skulptūrėlė ir keliolika aliejumi tapytų Nyderlandų bei Italijos meistrų paveikslų. Vokiečių meistro Georgo Petelio iš dramblio kaulo išskaptuotą „Adomą ir Ievą“ Rubensas, tikėtina, gavo dovanų.

Turistai sukinėjasi aplink, o Breitwieseris užsiima vietą priešais vieną iš paveikslų ir įsitaiso meno kūrinį tyrinėjančio piliečio poza. Rankos ilsisi ant šlaunų arba sukryžiuotos ant krūtinės, dar galima smakru remtis į abu delnus. Jo repertuare geras tuzinas pozų, reiškiančių gilų susimąstymą, nors tuo metu širdis spurdėte spurda iš jaudulio ir baimės. Anna-Catherina stengiasi laikytis netoli durų, kurios veda į šią salę – tai pastoviniuoja, tai prisėda ant suoliuko. Visuomet mėgina atrodyti taip, lyg jai niekas pasaulyje nerūpėtų, bet nuolat akylai seka visą aplinkinę erdvę. Apsaugos kamerų čia nėra. Ir visame muziejuje jų viso labo saujelė – išmėtytos šen bei ten, tačiau jis jau spėjo pastebėti, kad visos prijungtos tikrais laidais, ne taip, kaip mažuose muziejuose – ten kartais būna įtaisyti muliažai.

Netrukus ateina akimirka, kai porelė patalpoje lieka viena. Atsimainymas staigus it sprogimas, taip liepsna reaguoja į benziną: Breitwieseris pamiršta mąstytojo pozą ir, perlipęs lankytojus ribojančią juostą, šoka prie medinės spintelės. Iš kišenės išsitraukia Šveicarijos kariuomenės peiliuką, atlenkia atsuktuvėlį ir imasi sukti gaubtą laikančius varžtus.

Kiekvieną varžtelį reikia pasukti keturis kartus, gal penkis. Toji statulėlė – tikras šedevras, ji vos trisdešimties centimetrų

aukščio, bet kiek joje nuostabiausių detalių! Pirmieji žmonės žvelgia vienas į kitą, nori vienas kitą apkabinti, už jų – pažinimo medį apsvijusi gyvatė, uždraustasis vaisius jau nuskintas, bet dar neragautas, žmonija ties nuodėmės praraja. Išgirdęs kažką kostelint – tai Anna-Catherina, – jis metasi šalin nuo spintelės, kojos lengvos, o kūnas paklusnus; dabar vėl įgauna meno kūrinį stebingio piliečio pozą, nes pasirodo prižiūrėtojas. Peiliukas sugrįžta į kišenę, tik atsuktuvėlis lieka atlenktas.

Prižiūrėtojas įeina į salę ir sustoja, tuomet metodiškai nužvelgia visą patalpą. Breitwieseris stengiasi suvaldyti kvėpavimą. Darbuotojas apsisuka ir, jam dar nespėjus dingti iš salės, vagystė tęsiama. Breitwieseris stumiasi į priekį pamažu: dirba priešokiais, nes tenka it žiogui šokinėti po salę, kaskart pavyksta sukelti tik porą kartų ir vos vieną varžtą, pasigirsta kostelėjimas, tada vėl pora sukletėjimų, vėl kostelėjimas.

Turistų srautas nesenka, prižiūrėtojai irgi vis apsižvalgo, tad atsukti pirmąjį varžtą užtrunka dešimt minučių – darbas reikalauja nepaprastos koncentracijos, neleistina nė menkiausia klaidelė. Breitwieseris dirba be pirštinių: liks pirštų atspaudai, užtat pirštai veikia mikliau ir tiksliau. Antrasis varžtas pasiduoda nė kiek ne lengviau, bet pasiduoda, tik dabar vėl eina lankytojai, tad Breitwieseris priverstas šokti atgal, abu varžtai jau kišenėje.

Jis žvelgia į kitą salės galą, akimis susitinka su Anna-Catherina ir priglaudžia delną prie širdies – rodo esąs pasirengęs paskutiniam žingsniui ir dar tai, kad jam neprireiks talpriosios jos rankinės. Ji suka išėjimo link. Jau tris sykius buvo pasirodęs apsaugos darbuotojas, ir nors tuomet jiedu abu kaskart atsidurdavo vis kitoje vietoje, Breitwieseriui neramu. Jam yra tekę dirbti prižiūrėtoju muziejuje, tai buvo vos jam baigus mokyklą, tad jis suvokia, kad tokių smulkmenų kaip išsukti varžtai tikriausiai

niekas nepastebės, o štai lankytojus visi dori prižiūrėtojai stebi akylai. Nerekomenduojama du sykius leistis užtinkamam toje pat salėje ir vėliau dar mėginti pavogti eksponatą. Trys sykliai – taip neatsargu, kad net kvaila. O ketvirtojo būtina visomis išgalėmis vengti, tačiau jis, bent taip rodo ant riešo užsegtas laikrodys, laukia po minutės, gal vos vos vėliau. Reikia veikti arba dingti.

Bėda – į salę sugužėjusi lankytojų grupė. Breitwieseris apmeta juos akimis. Visi susigrūdę prie vieno paveikslo, klausosi, ką ausinėse pasakoja audiogidas. Jie atrodo pakankamai užsiėmę savo reikalais. Lemtinga akimirka: pakaks vienam vieninteliame turistui vos akies krašteliu žvilgtelėti, ir jo gyvenimas baigtas. Tad jis nedelsia. Ne veikdamas vagis atsiduria kalėjime, o dvejojdamas, kartais sako sau.

Breitwieseris prieina prie spintelės, kilsteli organinio stiklo gaubtą ir atsargiai pastato šalia. Čiumpa dramblio kaulo skulptūrą, praskiria palto skvernus ir, kiek leidžia diržas, užkiša Adomą su Ieva už kelnių juosmens iš nugaros, tada pasitaiso jam per didelio palto skvernus, kad skulptūros nesimatytų. Vis tiek truputėlį matyti, bet toks menkas iškilimas kris į akis tik labai akylam stebėtojui.

Organinio stiklo gaubtą palieka šalia – nenori gaišti brangių akimirkų taikydamas jį į buvusią vietą, ir eina lauk. Specialiai žengia gana ramiai, kad neatrodytų skubantis. Supranta, kad tokia akivaizdi vagystė tuoj pat bus pastebėta ir kils aliarmas. Prisi-statys policija. Muziejus bus užrakintas, visi lankytojai patikrinti.

Tačiau jis nepasileidžia tekinas. Bėga tik smulkūs kišenvagiai, nusitaikę į pinigines. Išėjęs iš salės kiek aprimsta ir slenka durų link – jos čia pat, jis jas įsidėmėjo anksčiau, jos skirtos darbuotojams, bet neužrakintos ir be signalizacijos, tad Breitwieseris atsiduria erdviame vidiniame muziejaus kieme. Žengia papil-

kėjusių akmenų grindiniu palei vynuogienojais apaugusią sieną, skulptūra bilsnoja jam į nugarą, tada prieina dar vienas duris, smunka pro jas, vėl atsiduria muziejuje, bet dabar jau šalia pagrindinio įėjimo. Praeina kasą, ir štai jis vėl Antverpeno gatvėse. Policija tikriausiai jau važiuoja, tad jis sąmoningai nespirtina žingsnio, švarutėlių įsispiriamų batelių padais braukia grindinį, tuomet pastebi Anną-Catheriną, toliau jiedu eina jau kartu, suka į ramią gatvelę, kur paliktas automobilis.

Jis atrakina mažučio tamsiai mėlyno „Opel Tigra“ bagažinę ir paguldo statulėlę. Sėdasi prie vairo, Anna-Catherina įsitaiso keleivio sėdynėje, abu apimti euforijos, rodos, tuoj išsprogs. Norisi rauti, kiek leidžia variklis, bet jis žino, kad iš miesto reikia išvažiuoti lėtai, užsidegus raudonai būtina kaskart sustoti. Tik pasiekęs greitkelį jis kaip reikiant numygia akceleratorių, dabar saugotis nebėra ko, ir jiedu vėl it du vaikučiai – dvidešimt penkerių vaikučiai, porėlė, linksmi lekianti namo.

Namas niekuo neypatingas: pilkas tinkuotas betono kubas, žvelgia mažyčiai langeliai, o statokas stogas dengtas rausvomis čerpėmis. Vidiniame kiemelyje dvi pušys meta šešėlį ant žole apaugusios vejės. Šioje Miulūzo priemiesčio gatvėje visi namai tokie, o ir pats miestas – jis žinomas kaip automobilių ir chemijos pramonės centras – ne itin patraukli vieta, ypač turint galvoje, kokių grožybių esama Prancūzijoje. O čia, rytuose, gamykla prie gamyklos.

Name beveik visas gyvenimas vyksta pirmame aukšte, tačiau iš jo siaurais laiptais galima užlipti į dar du kambarius – čia svejetainė ir miegamasis, viršuje matyti gegnės ir žemos lubos, erdvės ne per daugiausia. Į šias patalpas vedančios durys visuomet rakinamos, langinės irgi visuomet užvertos. Miegamajame įsprausta milžiniška lova: keturios kolonos laiko veliūrinį aukso spalvos baldakimą su užuolaidomis, jos surištos kaštonų spalvos kaspinais, ant lovos – raudono satino užklotas ir kelios pagalvės. Štai čia, šioje iš konteksto krintančioje prabangoje, jaunoji porelė miega.

Vos pramerkęs akis Breitwieseris mato Adomą ir Ievą. Dramblo kaulo skulptūrėlę jis specialiai pastatė ant naktinio staliuko

ir kartais perbraukia ją pirštais – šitai kadaise lietė pats meistras: bangėlėmis žemyn krintančius Ievos plaukus, žvynuotą gyvatės odą, grublėtą medžio kamieną. Įstabesnių meno kūrinijų Breitwieseriui nedažnai tenka matyti. Jis vertas, matyt, tiek, kiek kainuoja visi jo kvartale esantys namai, ir dar reikėtų dauginti iš dviejų.

Ant to paties staliuko – dar viena skulptūra iš dramblio kaulo. Tai Diana – romėnų medžioklės ir vaisingumo deivė. Jos dešinė ranka iškelta į viršų, ja ji siekia aukso strėlių. O šalia – dar vienas darbas. Tai Kotrynos Aleksandrietės – šventosios iš ankstyvųjų krikščionybės laikų – skulptūrinis atvaizdas. Ir dar ne viskas, nes čia pat – garbanius Kupidonas, jis pėda primynęs kaukolę, nes meilė juk stipresnė už mirtį. Ar galima dieną pradėti dar įspūdingiau? Tik pažvelkite, kokią nežemišką šviesą skleidžia ši dramblio kaulo dirbinių kolekcija.

Pasirodo, galima. Netoliese dar guli poliruoto aukso tabakinė ji padabinta žydros spalvos emale ir pagaminta paties Napoleono užsakymu. Tereikia ją kilstelėti, ir tu jau keliauji laiku. Šalia – vaza gėlėms, ji ryškių spalvų ir dailių linijų, ją sukūrė devyniolikto amžiaus pabaigoje garsėjęs stiklapūtys – prancūzas Émile'is Gallé. Čia pat ir senesnis dirbinys – masyvi sidabrinė taurė, padabinta graviruotomis girliandomis ir gyvatėlėmis. Breitwieseris įsivaizduoja didiką, prieš kelis amžius puotoje iš jos gurkšnojusį vyną. Dar čia esama nedidukų apvalių skardinių dėžučių tabakui, jų formos glosto akį. Į vieną daiktą sustumti bronzos dirbiniai, greta – porcelianinė figūrėlė ir taurė iš nautilo kiaukuto. Ne vienam muziejui pakaktų vien to, kas sustatyta ant šio naktinio staliuko.

Tačiau ir Annos-Catherinos pusėje šalia lovos yra naktinis staliukas. Dar kambaryje esama didelės senovinės spintos su keliomis lentynomis už stiklinių durelių. Ir stalo, ir komodos. Mie-

gamajame visi horizontalūs paviršiai nustatyti meno kūriniais. Sidabro padėklai, sidabro dubenys, sidabro vazos, sidabro taurės. Paaukuoti arbatos servizai ir miniatiūros iš alavo. Arbaletas, kardas, alebarda, buožė. Dirbiniai iš marmuro, krištolo ir perlamutro. Auksinis kišeninis laikrodis, auksinė urna, auksinis indelis kvėpalams, auksinė sagė.

Mūsų porelės slėptuvėje yra ir antras kambarys, ten irgi šio bei to esama. Medinis altorius, varinė lėkštė, geležinė aukų dėžutė, vitražas. Vaistinininko indai ir senoviškos stalo žaidimų lentos. Dar viena dramblio kaulo statulėlių kolekcija. Smuikas, ragas, fleita, trimitas.

Daug visko sudėta ant krėslų, atremta į sienas, pastatyta ant palangių, palikta ant krūvomis riogsančių skalbinių, pakišta po lova ir sumesta į spintą stiklinėmis durelėmis. Rankiniai laikrodžiai, gobelenai, bokalai alui, pistoletai su titnago spynomis, rankomis rištos knygos ir – taip, vėl dramblio kaulas. Viduramžių riterio šalmas, medinė Mergelės Marijos statulėlė, brangakmeniais nusagstytas stalo laikrodis, iliustruota maldaknygė iš Viduramžių.

Tačiau visa tai – vien tikrosios didybės fonas. Iškiliausi ir vertingiausi kūriniai – jie kur kas vertingesni už visus išvardytus – kabo ant sienų. Tai aliejumi tapyti paveikslai, visų pirma šešiolikto ir septyniolikto amžiaus vėlyvojo Renesanso ir ankstyvojo Baroko meistrų darbai. Juose tiek detalyčių, tiek spalvų, tiek judesio ir gyvybės. Portretai, peizažai, jūros vaizdai, natiurmortai, alegorijos, valstiečių buities epizodai, pastoralės. Jie sukabinti nuo žemės iki lubų, į ilgį ir į plotį, abiejuose kambariuose – pagal tematiką, geografiją arba kaip papuolė.

Čia, be kita ko, dešimtimis skaičiuojamos to meto garsenybės: Cranachas, Brueghelis, Boucheras, Watteau, Goyenas, Düreris.

M E N O V A G I S

Paveikslų tiek daug, kad abu kambariai, sakytum, apsvaigę nuo spalvų, o jas dar paryškina švytintis dramblio kaulas, sustiprina žaižaruojantis sidabras, padvigubina spindintis auksas. Viskas, jei tikėsime meno temomis rašančiais žurnalistais, kainuoja kokius du milijardus JAV dolerių. Ir visa tai sunešta į kažkokį užkaborį kažkokio nykaus namo palėpėje kažkokio pramoninio miesto pakraštyje. Jaunoji porelė susikūrė tikrovę, pranokstančią daugumą svajonių. Jie gyvena lobių skrynioje.